

Flodbølgen i Frafjord

av Reidar Frafjord

Onsdag 28 .oktober 1931 raste en fjellhammer, 250 meter oppi fjellsiden, ut i Frafjorden i i 100 meters bredde og forårsaket den største flodbølgen i Høgsfjordområdet i historisk tid.

Årsaken til flodbølgen var flere ras som skjedde på et sted som heter Strandseid-urå, 1 km utenfor selve Frafjordlandet , på sydsiden av fjorden, innforbi Lauvnes. Her var det et bratt, utoverhengende fjellparti, Ytre Bjønnhammeren, ca. 250 meter oppe i veggen og i en bredde på over 100 meter, som styrtet i sjøen. Det er i dag ikke så helt enkelt å si noe om rasets dybde, men at det var atskillige tusen tonn med steinblokker, er sikkert nok.

Erling Frafjord er i dag den eldste av de få gjenlevende som opplevde raset og flodbølgen. Han var 9 år den gangen. Folk i dalen hadde allerede ved 08.30 tiden om morgenen merket at det tok til å rase ut mye stein, og slik fortsatte det med bulder og brak utover hele formiddagen. Steinsprangene gikk først noenlunde jevnt for seg, slik at sjøen stadig gikk like opp til naustene i fjordbunnen. Det la seg etter hvert en tett steinrøyk rundt hele fjordbassenget

I 12 – tiden kom det til en større utglidning. Fortsatt skjedde det ingen større ulykke, men folk var forberedt på det verste, i og med at det stadig gled ut masse på begge sider av hammeren. Så, kl. 13.30, raste hele fjellsiden i sjøen med dunder og brak. Det virket som om steinmassenes trykk på vannet forplantet seg under overflaten, slik at sjøen reiste seg opp ved breddene. Etter alt å dømme kan flodbølgen ha hatt en høyde på bortimot 6 - 8 meter ! Som et bevis på sjøens kraft ble en svær steinblokk på anslagsvis 5 tonn som lå nede ved stranden, kastet 20 meter fremover og la seg til rette midt i landeveien.

Bølgen skylte flere hundre meter oppover land; daværende handelsmann Kristian Håland fant levende nebbis i kjelleren sin, 100 meter fra sjøkanten, og brønnen hans var full av saltvann. Som en kuriositet kan det også nevnes at en levende hyse ble tatt på selve landeveien.

Da selve storraset gikk i sjøen, tok folk som var nede ved stranden, til beins til toppen av Sjuarsbakken, litt øst for sjøkanten hvor de samlet seg rundt en varde. Derfra fikk de oppleve ødeleggelsene på Frafjordlandet på direkten. Til all lykke gikk det ikke noe menneskeliv tapt, men det kunne gått riktig ille for Erlings sengeliggende besteforeldre, Sina og Henrik Frafjord, i et hus på det flate og lave Øyren – plataet, på nordsiden av dalen hvor sjøen steg langt oppetter husveggene. Da bølgen kom, var det ikke råd å få de gamle med seg ut og opp i fjellsiden, de måtte greie seg selv som best de kunne. Huset klarte imidlertid påkjenningen, men kjeller og fjøs ble fylt med sjøvann.

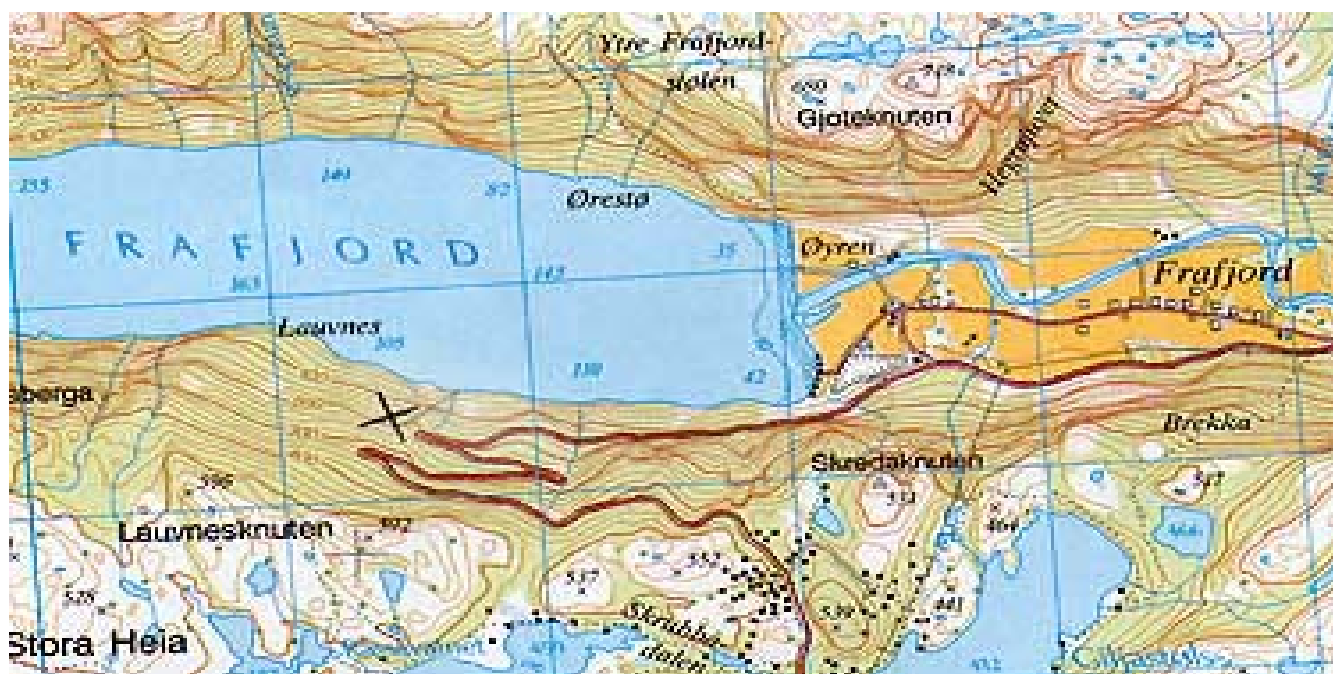
Lenger ute, ved Kvitlevig på motsatt side av Bjønnhammeren, holdt Tobias Frafjord (1895-1975), Gustav Frafjord (1898-1978) og Arne Frafjord (1898-1972) på å ordne en not i formiddagstimen.. For sikkerhets skyld hadde de halt robåten sin langt opp på land. Mens de stod og håndterte noten, ble storraset utløst, og de oppfattet raskt flodbølgen som bredde seg i sjøen. De forsøkte å dra båten med seg da vannet steg oppover bakken, men måtte slippe for å komme seg i sikkerhet, og båten forsvant i dypet. En annen av notlaget, Torvald Frafjord (1897-1972) som var om bord i en reketråler midt ute på fjorden, merket omtrent ingen ting til bølgen !

For det vesle lokalsamfunnet ble det et fryktelig syn å registrere den ødeleggelsens vederstyggelighet som hadde rammet naust, båter, nøter, garn, maskiner og større farkoster. Alle naustene, 12 i tallet, var klappet sammen som korthus bortover stranden. Enkelte av disse

ble slynget 75 – 100 meter inn på land, murene var vekk, så det var ikke latt tilbake stein på stein. Den veldig flodbølgen kastet også en stor hestestall 15 meter opp i krattskogen og gravde flere vikar inn i sandvollen.

Et større naust som notlaget i dalen hadde sammen med Molaug Trewarefabrikk, hvor det var stablet fullt av materialer i første etasje og nøter i andre, ble ”båret” av bølgen høyt opp i en bakke. Det merkelige her var at nøtene var ganske tørre, noe tydeligvis materialene hadde bidratt til.

Ellers var over 20 store og små båter smadret, mange til pinneved. To brislingskøyter som lå fortøyd like innenfor elveosen, ble kastet langt opp på tørt land, og en hel del landbruksmaskiner som var hensatt i naustene, ble fullstendig tilvridde. De materielle skadene gikk også ut over en mengde redskaper og sykler, dessuten lyregarn, makrellgarn og nøter. Noen nøter hang i tretoppene oppe i liene, og mange garn var tvinnet sammen som tarmer. Parafintønner var slått i stykker, slik at det luktet råolje hvor man kom. I senkninger og søkk var det store vann og dammer der det fløt død fisk. Ingenting av dette var assurert, bortsett fra en skøyte som ikke var så helt illeskadet.

Kartutsnittet med kryss viser hvor Ytre Bjønnhammaren raste i sjøen onsdag 28. oktober 1931

Dagen etterpå, med skarp frost og snø på fjelltoppene, var det nesten uråd for båter utenfra å komme seg frem i fjorden hvor det fløt store trær som var rykket opp med roten, planker og vegger fra naustene og en mengde annen rekved. Samtidig drev bøndene på med opprydding og sortering i ruinene. Det var heller ingen enkel oppgave, så sammenfiltret som mange av eiendelene var.

Rasets og flodbølgens veldig dimensjoner ble merket utover hele Høgsfjorden. I nabobygden, Dirdal, gikk flodbølgen flere hundre meter opp i landet, dro naust på fjorden og veltet en stor skøyte. En rekke høyløer her var truet, men greide påkjenningen. Trolig var det høyet som har holdt stand for trykket. Rundt omkring hang det for øvrig tare i tretoppene. I et skur på kaien i Dirdal stod det en karjol. Bølgen snudde den helt om, så hjulene pekte i været.

Da selve storraset var blitt utløst tidlig på ettermiddagen, merket folk på Helle at sjøen var uvanlig opprørt, og at vannet steg helt opp til bryggekannten, ca. 1,5 meter over normal vannstand. Flodbølgen kunne også merkes helt ytterst i fjorden, ved Bergsagel. Ved 14 –

tiden opplevde man der et helt uvanlig fenomen: Det ble plutselig et veldig sug i sjøen som steg og sank. I en hel time strakte vannet seg oppover strendene.

Sårene i fjellsiden var merkbare i mange tiår fremover. På den årlige sommerturen fra byen til ferieparadiset med "dampen" i mine guttedager i slutten av 1940-årene og begynnelsen på 1950-tallet, en ferd som kunne ta både 3 og 4 timer, var det fast tradisjon å bevege seg til styrbord side når "Høgsfjord I" eller "Lysefjord" endelig var kommet utenfor "Raset", som de voksne uttrykte det, for å se etter hvor mye som hadde grodd til siden året i forveien. I dag, over 75 år etter flodbølgen, dekker vegetasjonen det meste.